

Geertrui Van Synghel, 'Heusdense schepenoorkonde duikt weer op'
In Brabant (2013) 10-11.

Op de website van het *Digitaal Oorkondenboek van Noord-Brabant* (www.donb.nl) zijn inmiddels vele oorkonden van het Land van Heusden en Altena gepubliceerd, waaronder 26 oorkonden van de schepenen van Heusden. De uitgave van één van de oudste schepenoorkonden - een schepenoorkonde uit 1282 - leverde problemen op: de originele oorkonde was niet terug te vinden, een middeleeuws afschrift was er evenmin. Dankzij het werk aan deze digitale publicatie is het origineel weer terecht.

Toch had iemand de oorkonde in de vijftiende eeuw nog gekopieerd, want rond 1880 heeft Gerlacus van den Elsen, prior van de abdij van Berne, de oorkondetekst afgeschreven naar een handschrift in het kasteel Heeswijk. Deze kopie is nu weliswaar verloren, maar dankzij Van den Elsen weten we dat het handschrift ca. 200 folio bevatte en dateerde van 17 mei 1476.

Hoewel de originele perkamenten oorkonde blijkbaar ook verloren was, bood de oude documentatie van het *Oorkondenboek van Noord-Brabant* een spoor. Daar had H.P.H. Camps, de uitgever van het eerste deel van het *ONB*, ooit genoteerd dat het origineel in 1964 of 1965 bij het voormalige antiquariaat Meyer-Elte te 's-Gravenhage was verkocht. Dit antiquariaat, gevestigd aan de Lange Poten in Den Haag, werd in 1901 opgericht door Mozes Meijer Elte. Zijn zoon Joseph zette na de dood van zijn vader in 1937 samen met zijn broer het Antiquariaat Meijer Elte voort. Joseph zelf overleed in Auschwitz op 3 maart 1943. Zijn broer Mozes Joseph (Max), vicevoorzitter van de ILAB, nam het antiquariaat over. Hij overleed in 1984.¹

De koper bij Meyer Elte was echter niet bekend, dus de originele schepenoorkonde was niet verder traceerbaar. Voor ons liep het spoor hier dood.

Antiquariaat Meyer Elte (<http://www.haagsebeeldbank.nl/afbeelding/d6809479-2792-4689-b6cd-5632bbc0bc2d>)

Noodgedwongen is de oorkonde in 2010 dan ook uitgegeven in het *DONB* op basis van het negentiende-eeuws afschrift van Van den Elsen, dat allerlei leesfouten bevat. Zo wordt er gesproken over een zekere Lupertus Fabus, een schepenen van Heusden. Dit is

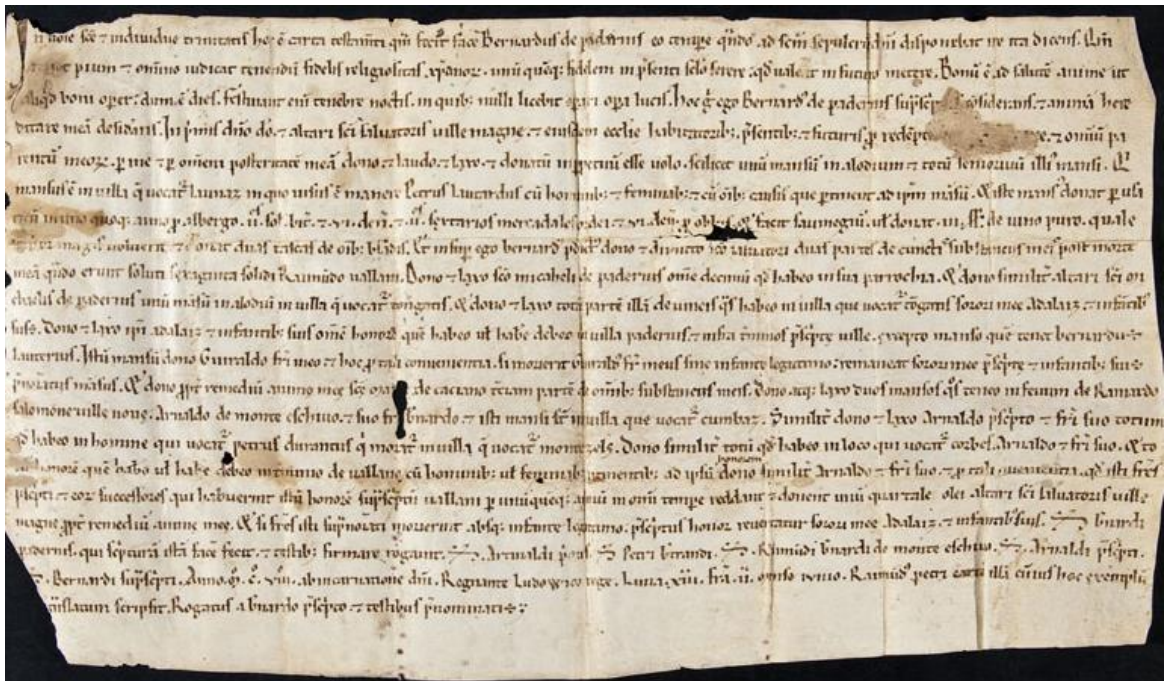
¹ Database Joods Biografisch Woordenboek.

J.F. Heijbroek en J. Storm van Leeuwen, 'Het antiquariaat Meijer Elte 1899-1984' in: *De boekenwereld*, 1 (1984/85). 3-7.

ontegenzeggelijk Lupertus Faber, zoals blijkt uit andere Heusdense schepenoorkonden.² Ook de vermelding van ‘dimidia jurga’ berust op een vergissing, want daar moet ‘dimidia virga’ gelezen worden.

Veilingstuk

Tot mijn grote verbazing kwam het verloren gewaande origineel juist door de digitale publicatie in het *DONB* weer boven water. Op 10 december 2012, ruim twee jaar na deze publicatie meldde de heer S.P. van den Berg uit Breda dat hij in het bezit was van de oorkonde. Hij kocht haar via de internetsite van ‘een Engelse handelaar in ephemera’. Eerder zou de oorkonde eigendom zijn geweest van dr. André Rooryck. Al die gegevens bij elkaar leverden tijdens een zoekactie op internet een signalement op: een veilingverslag van Bloomsbury Auctions te London op de website van Fine Books&Collections,. Daar werd verwezen naar een origineel testament uit 1108, verkocht voor 6.395 dollar, uit de nalatenschap van dr. André Rooryck te Zaventem (zie foto hieronder).³

Lot 50, testament uit 1108

Op 9 september 2010 vond de veiling plaats van de ‘Continental Books and Manuscripts including Incunabula, Early Printed Books and Continental Manuscripts from the collection of the late Dr. André Rooryck’.⁴ De bijbehorende catalogus met afbeeldingen en beschrijvingen gaat vergezeld van een ‘In memoriam’ van Rooryck, die op 8 april 2010 overleed. Tussen de schitterende collectie handschriften van missalen, bijbels, decretalen en incunabelen, zit een aantal oorkonden, met onder lot nr. 59: ‘Low Countries. Grant of land in Hosdinne by Johannes Rumscotl to the abbey at Bernau’. De zegels bleken verdwenen. De richtprijs voor deze originele schepenoorkonde op perkament was 200-300 pond. Dit lot kocht de heer Van den Berg tijdens de veiling.

² Zie www.donb.nl.

³ <http://www.finebooksmagazine.com/issue/201011/auction-2.phtml>.

⁴ <http://www.bloomsburyauctions.com/PDF/bloomsbury735.pdf>.

Inmiddels is de uitgave op basis van een foto gereviseerd én nu uitgegeven op basis van het origineel in het *Digitaal Oorkondenboek van Noord-Brabant*. De eerder gesignaleerde fouten in de schepennaam en de oppervlaktemaat bleken inderdaad op latere leesfouten te berusten. De originele schepenoorkonde spreekt wel degelijk van ‘Lupertus Faber’ en ‘dimidia virga’. Ook biedt de originele oorkonde een andere lezing bij een toponiem. In het 19^e-eeuwse afschrift van Van den Elsen werd gesproken over grond in zes plaatsen, waaronder ‘Stennekens Grint’. De originele oorkonde heeft echter de lezing ‘Nennekens Grint’, een wezenlijk ander toponiem. Het origineel heeft ook het jaartal in de gebruikelijke Romeinse cijfers, ‘M^o CC^o octagesimo primo’, terwijl het afschrift Arabische cijfers geeft.

Dat het origineel niet altijd volstaat voor de uitgave, blijkt ook bij deze oorkonde. Aan het eind van de derde-laatste regel is de tekst namelijk beschadigd, waardoor twee woorden niet of slecht leesbaar zijn. Deze twee woorden, ‘dictorum scabinorum’, konden dan weer door het afschrift van Van den Elsen worden aangevuld.

Dankzij het opduiken van dit origineel kan ook het onderzoek naar de vroegste geschiedenis van de Heusdense secretarie worden uitgebreid. Dat is immers gebaseerd op paleografisch onderzoek van de dertiende- en veertiende-eeuwse Heusdense schepenoorkonden. Vooruitlopend op een publicatie over deze ambtelijke schrijvers, kan alvast een tipje van de sluier worden opgelicht: de schrijver van de herontdekte originele schepenoorkonde van Heusden schreef ook andere schepenoorkonden uit 1282!

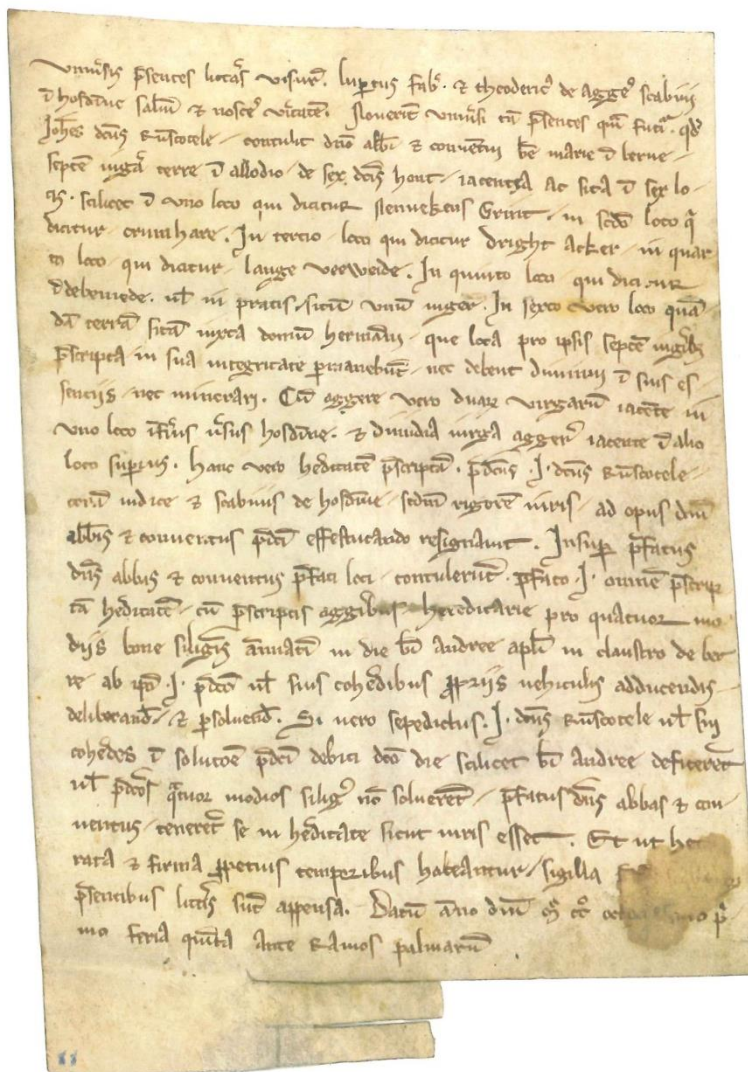

Foto S.P. van den Berg, Breda

Voor de nieuwe uitgave van de verloren gewaande Heusdense schepenoorkonde uit 1282, zie www.donb.nl/database/weergave/oorkonde/12820319uitgaveDONB2010.